
СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

I МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 351.821

DOI <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.4.2>

Гаєриш О.М.

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності,
Державний університет телекомунікацій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5756-0880>

Мартиненко М.О.

старший викладач кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності,
Державний університет телекомунікацій

Gavrish Oksana, Martynenko Maryna

State University of Telecommunications

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙ В СИСТЕМІ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ТОРГІВЛІ

FEATURES OF INNOVATIONS IN THE SYSTEM OF TECHNICAL REGULATION OF TRADE

У статті розглянуто інновації системи технічного регулювання у сфері торгівлі у рамках оцінювання відповідності європейським вимогам у межах дії економічної частини Угоди про асоціацію України та ЄС. Проведено аналіз реорганізації державних законодавчих органів стандартизації, сертифікації, метрології, акредитації, оцінювання відповідності та державного ринкового нагляду. Визначено методи гармонізації стандартів, рівень активізації співробітництва центральних органів виконавчої влади з європейськими і міжнародними організаціями та інституційний потенціал органів державної влади, на які покладено функції технічного регулювання й розроблення технічних регламентів. Проаналізовано проблему гармонізації українських стандартів якості з європейськими, а також те, наскільки впливає процес імплементації європейських стандартів на національно-правову систему України.

Ключові слова: технічне регулювання, торгівля, інновації торгівлі, гармонізація стандартів, імплементація, оцінка відповідності ЄС.

В статье рассмотрены инновации системы технического регулирования в сфере торговли в рамках оценивания соответствия европейским требованиям в пределах действия экономической части Соглашения про ассоциацию Украины и ЕС. Проведен анализ реорганизации государственных законодательных органов стандартизации, сертификации, метрологии, аккредитации, оценивания соответствия и государственного рыночного надзора. Определены методы гармонизации стандартов, уровень активизации сотрудничества центральных органов исполнительной власти с европейскими и международными организациями и институциональный потенциал органов государственной власти, на которые возложены функции технического регулирования и разработки технических регламентов. Проанализирована проблема гармонизации украинских стандартов качества с европейскими, а также то, насколько влияет процесс имплементации европейских стандартов на национально-правовую систему Украины.

Ключевые слова: *техническое регулирование, торговля, инновации торговли, гармонизация стандартов, имплантация, оценка соответствия ЕС.*

The article deals with innovations in the system of technical regulation in the field of trade. Considerable attention is paid to the technical regulation system as part of the assessment of its compliance with European requirements under the economic part of the Association Agreement between Ukraine and the EU. The article also examines the process of adapting the national legislation of Ukraine in the field of technical regulation to the legal framework and standards of the European Union. The analysis of reorganization of state legislative bodies of standardization, certification, Metrology, accreditation, conformity assessment and market supervision is carried out. Defined methods of harmonization of standards, the level of activation of cooperation of Central Executive bodies with the European and international organizations and institutional capacity of public authorities which have functions of technical regulation in certain areas and the development of technical regulations. Particular attention is paid to the implementation of measures to prepare for the signing of the agreement on conformity assessment with the EU for certain types of products in order to recognize the results of conformity assessment work carried out in Ukraine at the European and international level and promote Ukrainian products on the world market (ACAA). The problem of harmonization of Ukrainian quality standards with European ones is analyzed. It is determined that one of the mechanisms for increasing the certainty of specific EU legal acts, to which Ukrainian legislation is currently being adapted, is translation, deadlines and information support for the population. And how much does the process of implementing European standards affect the national legal system of Ukraine. It is highlighted that the task on the way to harmonization and implementation of European standards is to carry out reforms in a specific time frame, which will continue to reform the institutions of state power and local self – government, taking into account the experience of the EU member States. In order to raise awareness about the newly adopted system of technical regulation, new changes in the legislation of Ukraine were introduced.

Key words: *technical regulation, trade, innovations in trade, harmonization of standards, implantation, EU conformity assessment.*

Постановка проблеми. Нині економіка України взяла курс на інноваційний розвиток, що знаходить своє відображення у всіх сферах діяльності. Інноваційна діяльність розглядається сьогодні як одна з умов модернізації національного господарства, переходу до нової, постіндустріальної стадії розвитку і сприймається як необхідність ринкових економічних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відносини між торгівлею та інноваціями стали предметом зростаючої уваги експертів у галузі розвитку відносин України та ЄС, таких як Ю.С. Хоббі [1], Н.М. Пархоменко [2], І.А. Куровська [3], В.В. Грабовський [4], В.І. Муравйов [5], В.М. Шаповал [6], О.М. Язвінська [7], Я.О. Юзків [8].

Формулювання цілей статті. З 2014 року, як було підписано Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Українська влада оголосила перспективу членства в ЄС стратегічним орієнтиром українських прагнень до перетворення і ключовою метою, заради якої проводяться реформи [9].

Більше 90% тексту Угоди про асоціацію стосується питань економічної співпраці України та ЄС [10], тому Угода сфокусована на тому, щоб Україна запровадила європейські стандарти і практики насамперед у сфері економіки, зокрема у торгівлі, тобто актуальність економічної інтеграції України та ЄС за Угодою про асоціацію до створення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі на основі правил Світової організації торгівлі та широкої регуляторної адаптації не втрачає своєї значимості.

Виклад основного матеріалу. До недавнього часу взаємодія України та ЄС ґрунтувалась на Угоді про партнерство і співробітництво 1994 року, відповідно до якої було створено систему інститутів, покликаних контролювати процес її здійснення. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у травні 2014 року ознаменувало новий етап у взаємовідносинах двох сторін та поставило їх на якісно новий рівень розвитку. Це зумовило проведення низки політичних, правових та інституційних перетворень.

У травні 2016 року Україна стала повноправною стороною Угоди СОТ про державні закупівлі та отримала доступ до ринків державних закупівель 47 країн-членів Угоди. Для виходу на ці ринки продукція має відповідати технічним вимогам країн-замовників. Саме цей фактор є ключовим фактором виходу українських компаній на ринок ЄС.

Відповідно до прийнятого курсу Україна здійснює перехід від обов'язкової сертифікації продукції в системі УкрСЕПРО до добровільної сертифікації та підтвердження відповідності продукції технічним регламентам, гармонізуючи з європейськими близько тисячі державних стандартів і паралельно скасовуючи старі ГОСТи.

Скасування системи УкрСЕПРО не виключає можливості підтвердити сертифікатом якість продукції, а навпаки, полегшує виробникам можливість його отримання. На заміну сертифікату УкрСЕПРО прийшов добровільний сертифікат відповідності, виданий органом по сертифікації, акредитованим Національним органом з акредитації України (НААУ) на проведення сертифікації продукції, процесів та послуг відповідно до вимог чинного в Україні міжнародного стандарту ДСТУ EN ISO/IEC 17065.

У разі добровільної сертифікації заявник самостійно визначає обсяг вимог до продукції під час узгодження з органом по сертифікації. Звернутися за добровільною сертифікацією може виробник, продавець, споживач, орган влади або громадська організація.

Сертифікація може проводитися на одиничний виріб; на партію продукції (виробів); на продукцію, що випускається серійно.

Орган по сертифікації, враховуючи особливості виробництва, можливі витрати заявника та інші чинники, визначає схему (модель) сертифікації, включаючи в неї такі види робіт:

- обстеження виробництва;
- атестація виробництва;
- сертифікація (оцінювання) системи якості;
- випробування задля сертифікації (обов'язкова процедура).

Випробування продукції як обов'язковий етап сертифікації виконують акредитовані випробувальні лабораторії.

Добровільний характер гармонізованих стандартів спрямований на те, щоб технічні стандарти не перешкоджали розміщенню на ринку торгівлі товарів, що включають інноваційні рішення.

Якщо на продукцію поширюється дія хоча б одного технічного регламенту України, оцінка відповідності продукції вимогам цього технічного регламенту з подальшим декларуванням відповідності є обов'язковою.

Технічний регламент – це нормативно-правовий акт, у якому визначено характеристики продукції або пов'язані з ними процеси та методи виробництва, включаючи відповідні процедурні положення, дотримання яких є обов'язковим. Він може також включати вимоги до термінології, позначень, пакування, маркування чи етикетування тією мірою, в якій вони застосовуються до продукції, процесу або методу виробництва. Нормативно-правовий акт, який має ознаки технічного регламенту, вважається технічним регламентом [11].

Декларування відповідності – це ще один спосіб підтвердження якості продукції або послуг, який стає все більш популярним у зв'язку зі змінами в законодавстві України та гармонізацією її стандартів до європейських.

Принциповою відмінністю від сертифікації є те, що під час декларування відповідності виробник (імпортер) або уповноважена ним особа (а не орган по сертифікації) під свою повну відповідальність документально засвідчує, що продукція відповідає встановленим законодавством вимогам.

Іншими словами, гармонізований стандарт визначає рівень безпеки, який можна очікувати від цього типу продукту в цей час. Виробник, який вибирає застосування

інших технічних специфікацій, повинен мати можливість продемонструвати, що його альтернативне рішення відповідає вимогам ЄС.

Європейські стандарти запроваджуються шляхом підтвердження, тобто внесення вже наявного в ЄС стандарту до переліку українських ДСТУ, або за потреби шляхом адаптації. Україна поступово впроваджує звід Європейських стандартів (EN) як національні стандарти.

У країнах Європейського Співтовариства, окрім європейських гармонізованих стандартів, існують національні стандарти. Частина національних стандартів країн ЄС має рекомендаційний характер, але якщо національний стандарт зачіпає сфери, де діють законодавчі норми конкретної держави Європейського Союзу, національний стандарт набуває обов'язкового характеру.

Станом на 1 січня 2020 року прогрес виконання угоди про асоціацію у сфері технічних бар'єрів в торгівлі становив лише 63%.

Імплементация Угоди про асоціацію у сфері «Технічні бар'єри у торгівлі» сприяє досягненню Цілей сталого розвитку. Прийнято як національні стандарти всі 1 512 гармонізованих європейських стандартів, відповідність яким надає презумпцію відповідності продукції, пов'язаних з нею процесів або методів виробництва чи інших об'єктів вимогам технічних регламентів у пріоритетних для Угоди АСАА секторах.

Угода АСАА – це визнання еквівалентності системи технічного регулювання та оцінювання відповідності європейської, що дає змогу виробникам промислової продукції отримувати необхідні сертифікати в Україні, а не їхати в ЄС в пошуках офіційного представника (резидента ЄС), який може надати цей сертифікат.

У 2019 році Верховною Радою прийнято важливі закони, якими впроваджуються норми горизонтального законодавства ЄС. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про стандартизацію»» від 20 вересня 2019 року, що набув чинності 16 жовтня 2020 року, Україна остаточно закріпила принцип добровільності стандартів, тим самим прирівнявши національну систему стандартизації до міжнародної та європейської практики [12].

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементации актів законодавства Європейського Союзу у сфері технічного регулювання» від 6 червня 2019 року № 2740-VIII передбачає адаптацію національного законодавства щодо технічних регламентів та оцінювання відповідності законодавству ЄС, зокрема остаточного вирішення Європейською комісією питання щодо укладення з Україною Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (Угоди АСАА), відповідно до якої українські результати випробувань та сертифікації продукції будуть визнаватись на європейському рівні [13].

3 липня 2020 року набули чинності зміни ст. 18 Закону «Про метрологію та метрологічну діяльність», які скасовують інститут аудиторів з метрології [14].

26 березня 2020 року вступив в силу Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо зменшення тиску на бізнес з боку органів ринкового нагляду» № 367-IX. Однією з цілей прийнятого Закону є забезпечення повної відповідності системи державного ринкового нагляду України вимогам Європейського Союзу, без чого неможливе створення зони вільної торгівлі промисловими товарами з ЄС і «промислового безвізу». Слід зазначити, що під час укладення Угоди про асоціацію України з країнами ЄС визначено перелік пріоритетності секторів промислової продукції, в яких буде полягати Угода про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів [15].

Проте навіть зі зняттям тарифних бар'єрів з боку ЄС доступ української продукції на європейський ринок залишається ускладненим через наявність технічних, тобто нетарифних, бар'єрів, тому метою Угоди АСАА є саме усунення технічних бар'єрів в торгівлі з ЄС. Угода АСАА передбачає, що торгівля товарами між Україною та ЄС в

охоплених цією Угодою секторах буде здійснюватися на тих же умовах, які застосовуються в торгівлі між країнами-членами ЄС.

Інакше кажучи, вітчизняні виробники продукції, що підпадають під дію цієї Угоди, зможуть її безперешкодно поставляти в країни ЄС. Укладення Угоди про «промисловий безвіз» передбачено ст. 57 Угоди про асоціацію, де зазначено, що після перевірки з боку ЄС і досягнення домовленості про необхідність узгодженості відповідного технічного законодавства України, стандартів та інфраструктури Угода АСАА буде підписана як додаток до Угоди про асоціацію.

Для забезпечення відповідності технічним регламентам ЄС Україна має гармонізувати системи ринкового нагляду, стандартизації та органів оцінки відповідності з вимогами законодавства ЄС.

Питання двостороннього співробітництва «Україна – ЄС» у сфері технічного регулювання та стандартизації обговорюється в рамках органів Асоціації, таких як Рада Асоціації, Комітет Асоціації, Комітет Асоціації у торговельному складі, а також на експертному рівні, а саме у рамках Робочої групи з питань технічних бар'єрів у торгівлі і стандартизації Промислового діалогу «Україна – ЄС», пленарного засідання Промислового діалогу «Україна – ЄС», Кластеру 2 Підкомітету з питань економіки та іншого галузевого співробітництва Комітету асоціації між Україною та ЄС.

Питання координації заходів у галузі технічного регулювання з ЄС та державами «Східного партнерства» обговорюється у рамках Панелі з питань реформування системи технічного регулювання та пов'язаної інфраструктури у рамках Тематичної платформи № 2 «Економічний розвиток та ринкові можливості» ініціативи ЄС «Східне партнерство».

29 жовтня 2020 року було досягнуто домовленості з європейською стороною про початок роботи попередньої оціночної місії ЄС стосовно готовності інфраструктури якості України до укладення Угоди АСАА, метою якої є «складення переліку законодавчих і регуляторних дій, які можуть бути необхідними для повної готовності до переговорів щодо АСАА».

Висновки. Система технічного регулювання в ЄС вважається найбільш ефективним та успішним прикладом усунення технічних бар'єрів у торгівлі. Європейська технічна модель базується на принципах нового та глобального підходів, вперше сформульованих у 1985 та 1989 роках.

Відповідно до цих принципів основні вимоги до безпечності та якості продукції містяться у технічних регламентах ЄС та є обов'язковими для виконання, тоді як гармонізовані стандарти ЄС є добровільними. При цьому відповідність продукції одному з гармонізованих стандартів ЄС розглядається як загальне задоволення базових вимог, передбачених тим чи іншим технічним регламентом. Контроль за дотриманням вимог, передбачених технічними регламентами, здійснюється шляхом ринкового нагляду, а не контролю виробничого процесу.

Україна вживає всіх необхідних заходів задля поступового досягнення відповідності технічним регламентам ЄС та системам стандартизації, метрології, акредитації, робіт з оцінювання відповідності та ринкового нагляду ЄС, а також зобов'язується дотримуватися принципів та практик, викладених в актуальних рішеннях та регламентах ЄС.

Адаптація технічних регламентів і впровадження європейських гармонізованих стандартів забезпечать високу якість і безпечність вітчизняних товарів для покупців, підвищать конкурентоспроможність української продукції і відкриють експортерам нові ринки збуту, що однозначно сприятиме інноваційному розвитку сфери торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Хоббі Ю.С. Проблеми імплементації європейських стандартів до національної правової системи України. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: право.* 2014. Вип. 7. С. 113–118.

2. Пархоменко Н.М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 338–342.
3. Куровська І.А. Розв'язання проблем гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу як передумова інтеграції України до європейських співтовариств : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 ; Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2007. 198 с.
4. Грабовський В.В. Регіональна інтеграція України: технічне завдання в Україні. *Збірник Міжнародного центру перспективних досліджень*. 2013. № 12. 17 с.
5. Муравйов В.І. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами (теорія і практика). Київ : Академ-Прес, 2002. 426 с.
6. Шаповал В.М. Планування стандартизації: завдання та проблеми. *Стандартизація. Сертифікація. Якість*. 2012. № 2. С. 6–14.
7. Язвінська О.М. Система захисту прав споживачів в економічно високорозвинених країнах. *Юридична Україна*. 2012. № 2. С. 55–62.
8. Юзків Я.О. Узагальнена оцінка ситуації у сфері стандартизації та суміжних видів діяльності. *Стандартизація, сертифікація, якість*. 2012. № 3. С. 25–39.
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Угоду ратифіковано із заявою Законом від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 06.12.2020).
10. Європейські стандарти та інструменти їх запровадження «Спецпроект Угоди про асоціацію «Україна – ЄС»». Блок 2. Ч. 1. URL: <https://eu-agreement.ed-era.com> (дата звернення: 09.12.2020).
11. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15 січня 2015 року № 124-VIII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ZW000091> (дата звернення: 06.12.2020).
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про стандартизацію» : Закон України від 20 вересня 2019 року № 124-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-20#Text> (дата звернення: 08.12.2020).
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації актів законодавства Європейського Союзу у сфері технічного регулювання : Закон України від 6 червня 2019 року № 2740-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2740-19#Text> (дата звернення: 06.12.2020).
14. Про метрологію та метрологічну діяльність : Закон України від 5 червня 2014 року № 1314-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1314-18#Text> (дата звернення: 08.12.2020).
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо зменшення тиску на бізнес з боку органів ринкового нагляду : Закон України від 12 грудня 2019 року № 367-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-20#Text> (дата звернення: 09.12.2020).

References:

1. Khobbi Yu.S. (2014) Problemy implementatsii yevropeyskykh standartiv do natsionalnoi pravovoi systemy Ukrainy [Problems of implementation of European standards to the national legal system of Ukraine]. *Visnyk mariupolskoho derzhavnogo universytetu. Seriya: pravo*, vol. 7, pp. 113–118.
2. Parkhomenko N.M. (2012) Harmonizatsiia zakonodavstva Ukrainy z yevropeiskym ta mizhnarodnym pravom: metody, etapy, vydy [Harmonization of Ukrainian legislation with European and international law: methods, stages, types]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, no. 1, pp. 338–343.
3. Kurovska I.A. (2007) *Rozv'iazannia problem harmonizatsii zakonodavstva Ukrainy iz zakonodavstvom Yevropeiskoho Soiuzu yak peredumova intehratsii Ukrainy do yevropeyskykh spivtovarystv* [Solving the problems of harmonization of the legislation of Ukraine with the legislation of the European Union as a prerequisite for the integration of Ukraine into European communities] (Ph.D. jurid. Science), Kyiv Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine.
4. Hrabovskiy V.V. (2013) Rehionalna intehratsiia Ukrainy: tekhnichne zavdannia v Ukraini [Regional integration of Ukraine: method of reference in Ukraine]. *Proceedings of the International Center for Policy Studies*, no. 12, pp. 17.
5. Muraviov V.I. (2002) *Pravovi zasady rehuliuвання ekonomichnykh vidnosyn Yevropeiskoho Soiuzu z tretimy krainamy (teoriia i praktyka)* [Legal bases of regulation of economic relations of the European Union with the third countries (theory and practice)]. Kyiv: Akadem-Pras. (in Ukrainian)

6. Shapoval V.M. (2012) Planuvannia standartyzatsii: zavdannia ta problemy [Standardization planning: tasks and problems]. *Standartyzatsiia. Sertyfikatsiia. Yakist*, no. 2, pp. 6–14.
 7. Iazvinska O.M. (2012) Systema zakhystu prav spozhyvachiv v ekonomichno vysokorozvynenykh krainakh [Consumer protection system in economically highly developed countries]. *Yurydychna Ukraina*, no. 2, pp. 55–62.
 8. Iuzkiv Ya.O. (2012) Uzahalnena otsinka sytuatsii u sferi standartyzatsii ta sumizhnykh vydiv diialnosti [Generalized assessment of the situation in the field of standardization and related activities]. *Standartyzatsiia. Sertyfikatsiia. Yakist*, no. 2, pp. 25–39.
 9. Verkhovna Rada Ukrainy (2014). Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony. Uhodu ratyfikovano iz zaiavoju Zakonom №1678-VII vid 16.09.2014 [Association agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part. The agreement was ratified with a statement by Law №1678-VII of 16.09.2014]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (accessed 06 December 2020).
 10. Spetsproekt Uhoda pro asotsiatsiiu Ukraina-Yes (2018) Yevropeiski standarty ta instrumenty yikh zaprovadzhennia [European standards and tools for their implementation]. Blok 2. Ch.1. Available at: <https://eu-agreement.ed-era.com> (accessed 09 December 2020).
 11. Verkhovna Rada Ukrainy (2015). Pro tekhnichni rehlementy ta otsinku vidpovidnosti: Zakon Ukrainy [On technical regulations and conformity assessment]. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/ZW000091> (accessed 06 December 2020).
 12. Verkhovna Rada Ukrainy (2019). Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy u zviazku z pryiniattiam: Zakonu Ukrainy “Pro standartyzatsiiu”: Zakon Ukrainy [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine in Connection with the Adoption of the Law of Ukraine “On Standardization”]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-20#Text> (accessed 08 December 2020).
 13. Verkhovna Rada Ukrainy (2019). Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo implementatsii aktiv zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu u sferi tekhnichnoho rehuliuвання: Zakon Ukrainy [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Implementation of Acts of Legislation of the European Union in the Sphere of Technical Regulation]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2740-19#Text> (accessed 06 December 2020).
 14. Verkhovna Rada Ukrainy (2014). Pro metrolohiuu ta metrolohichnu diialnist: Zakon Ukrainy [On Metrology and Metrological Activity]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1314-18#Text> (accessed 08 December 2020).
 15. Verkhovna Rada Ukrainy (2019). Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zmenshennia tysku na biznes z boku orhaniv rynkovoho nahliadu: Zakon Ukrainy [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Reducing Pressure on Business by Market Supervisors] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-20#Text> (accessed 09 December 2020).
-